

# ÎNȚELEGEREA VIITORULUI

## INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ȘI DREPTURILE FUNDAMENTALE

### REZUMAT



**3**

Principalele constatări și opiniile FRA

**5**

Garantarea drepturilor fundamentale –  
domeniu de aplicare, evaluări ale impactului  
și responsabilitate

**10**

Nediscriminarea, protecția datelor și accesul  
la justiție: trei teme orizontale

© Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2021

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei.

Pentru utilizarea sau reproducerea fotografiilor sau a altor materiale care nu se află sub incidența drepturilor de autor ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, trebuie solicitată permisiunea direct de la deținătorul drepturilor de autor.

Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și persoanele care acționează în numele agenției nu își asumă răspunderea pentru utilizarea informațiilor de mai jos.

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-230-4	doi:10.2811/087099	TK-04-20-657-RO-C
PDF	ISBN 978-92-9461-208-3	doi:10.2811/402	TK-04-20-657-RO-N

Credite foto:

Copertă: © HQUALITY/Adobe Stock

Pagina 1: © Mykola Mazuryk/AdobeStock

Pagina 3: © Mimi Potter/AdobeStock

Pagina 4: © Sikov/Adobe Stock

Pagina 7: © Gorodenkoff/Adobe Stock

Pagina 9: © VideoFlow/Adobe Stock

Pagina 11: © Monsitj/Adobe Stock

„IA este un lucru important, dar trebuie să învățăm să o utilizăm.”  
(societate privată, Spania)

„Există riscul de a avea prea multă încredere în mașină.”  
(administrație publică, Franța)

Inteligența artificială (IA) este utilizată din ce în ce mai mult în sectorul privat și în cel public, afectând viața de zi cu zi. Unii consideră că IA reprezintă sfârșitul controlului uman asupra mașinilor. Alții consideră că aceasta este tehnologia care va ajuta umanitatea să facă față unora dintre cele mai presante provocări cu care se confruntă. Cu toate că este posibil ca niciuna dintre cele două imagini să nu fie corectă, preocupările cu privire la impactul IA asupra drepturilor fundamentale sunt în mod clar din ce în ce mai mari și utilizarea acesteia merită să fie analizată de către actorii din domeniul drepturilor omului.

Raportul FRA intitulat *Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights* (Înțelegerea viitorului – Inteligența artificială și drepturile fundamentale) oferă o imagine de ansamblu a utilizării actuale a tehnologiilor legate de IA în UE și analizează implicațiile acesteia asupra drepturilor fundamentale. Acesta se concentrează asupra cazurilor de utilizare în patru domenii principale: prestațiile sociale, activitățile polițienești bazate pe analiza predictivă, serviciile de sănătate și publicitatea direcționată.

Prezentul rezumat cuprinde principalele informații prezentate în raport.

## Definiția IA

Nu există o definiție universal acceptată a IA. Mai degrabă decât să se refere la aplicații concrete, aceasta reflectă evoluții tehnologice recente, care cuprind o varietate de tehnologii.

Cercetarea FRA nu a aplicat o definiție strictă a IA în cazurile de utilizare pe care le prezintă în raportul principal. Pentru interviuri, IA a fost definită în sens larg, făcându-se trimitere la definiția furnizată de Grupul de experți la nivel înalt privind inteligența artificială al Comisiei Europene (AI HLEG):

„Inteligența artificială (IA) se referă la sistemele care manifestă comportamente inteligente prin analizarea mediului lor înconjurător și care iau măsuri – cu un anumit grad de autonomie – pentru a atinge obiective specifice. Sistemele bazate pe IA se pot baza exclusiv pe software-uri, acționând în lumea virtuală (de exemplu, asistenți vocali, software de analiză a imaginii, motoare de căutare, sisteme de recunoaștere vocală și facială), sau IA poate fi încorporată în dispozitive hardware (de exemplu, roboți avansați, vehicule autonome, drone sau aplicații pentru internetul obiectelor).”

Această **definiție inițială** a AI HLEG a făcut obiectul unor discuții suplimentare în cadrul grupului. A se vedea AI HLEG (2019), **A definition of AI: Main capabilities and disciplines** (O definiție a IA: Principalele capacități și discipline).

## Ce aspecte a abordat cercetarea?

FRA a efectuat cercetări pe teren în cinci state membre ale UE: Estonia, Finlanda, Franța, Spania și Țările de Jos. Aceasta a colectat informații de la persoane implicate în proiectarea și utilizarea sistemelor de IA în sectoare publice și private esențiale cu privire la modul în care abordează aspecte relevante legate de drepturile fundamentale.

Cercetarea – bazată pe 91 de interviuri personale – a colectat informații cu privire la:

- scopul și aplicarea practică a tehnologiilor IA;
- evaluările efectuate atunci când se utilizează IA și cadrul juridic aplicabil și mecanismele de supraveghere;
- conștientizarea aspectelor legate de drepturile fundamentale și garanțiile potențiale existente; și
- planurile de viitor.

În plus, au fost intervievați 10 experți implicați în monitorizarea sau observarea potențialelor încălcări ale drepturilor fundamentale în ceea ce privește utilizarea IA, inclusiv societatea civilă, avocați și organisme de supraveghere.

Pentru o descriere mai detaliată a metodologiei de cercetare și a întrebărilor adresate în cadrul interviurilor, a se vedea anexa 1 la raportul principal, disponibilă pe [site-ul FRA](#).

**„Cel mai important este să se trateze cazurile într-un mod mai eficient. Este vorba despre utilizarea forței de muncă, a persoanelor care se ocupă de cazuri într-un mod cât mai eficient posibil.”**

(administrație publică, Țările de Jos)

**„Atunci când am testat sistemul, nu am analizat cu adevărat aspectele juridice, am analizat dacă sistemul este profitabil.”**

(societate privată, Estonia)

## Activitatea FRA privind IA, volumele mari de date și drepturile fundamentale

Raportul FRA privind IA și drepturile fundamentale este principala publicație care rezultă din **proiectul FRA privind inteligența artificială, volumele mari de date și drepturile fundamentale**. Proiectul urmărește să evalueze implicațiile pozitive și negative ale noilor tehnologii, inclusiv ale IA și ale volumelor mari de date asupra drepturilor fundamentale.

Raportul se bazează pe constatările mai multor documente anterioare:

- **Facial recognition technology: fundamental rights considerations in the context of law enforcement** (Tehnologia de recunoaștere facială: considerente privind drepturile fundamentale în contextul asigurării respectării legii) (2019): acest document prezintă și analizează provocările în materie de drepturi fundamentale care apar atunci când autoritățile publice utilizează efectiv tehnologia de recunoaștere facială în scopul asigurării respectării legii. De asemenea, documentul prezintă pe scurt măsurile care trebuie luate pentru a contribui la evitarea încălcării drepturilor.
- **Data quality and artificial intelligence – mitigating bias and error to protect fundamental rights** (Calitatea datelor și inteligența artificială – atenuarea prejudecăților și a erorilor în vederea protejării drepturilor fundamentale) (2019): acest document subliniază importanța conștientizării și evitarea calității slabe a datelor.
- **#BigData: Discrimination in data-supported decision making (#BigData: Discriminarea în procesul decizional bazat pe date)** (2018): acest document de reflecție analizează modul în care poate apărea o astfel de discriminare și sugerează posibile soluții.

Ca parte a proiectului, FRA analizează, de asemenea, fezabilitatea studierii unor exemple concrete de provocări în materie de drepturi fundamentale atunci când se utilizează algoritmi pentru luarea deciziilor, fie prin experimente online, fie prin studii de simulare.

## Principalele constatări și opiniile FRA

Noile tehnologii au schimbat profund modul în care ne organizăm și ne trăim viața. În special, noile tehnologii bazate pe date au stimulat dezvoltarea inteligenței artificiale (IA), inclusiv automatizarea sporită a sarcinilor efectuate de obicei de oameni. Criza sanitară provocată de pandemia de COVID-19 a stimulat adoptarea IA și schimbul de date, creând noi oportunități, dar și provocări și amenințări la adresa drepturilor omului și a drepturilor fundamentale.



Evoluțiile din domeniul IA au beneficiat de o atenție deosebită din partea mass-mediei, a societății civile, a mediului academic, a organismelor din domeniul drepturilor omului și a responsabililor de elaborarea politicilor. O mare parte din această atenție se concentrează asupra potențialului său de a sprijini creșterea economică. S-a acordat mai puțină atenție modului în care diferitele tehnologii pot afecta drepturile fundamentale. Până în prezent, nu dispunem încă de un volum mare de dovezi empirice cu privire la gama largă de drepturi pe care le implică IA sau cu privire la garanțiile necesare pentru a se asigura faptul că utilizarea IA respectă în practică drepturile fundamentale.

La 19 februarie 2020, Comisia Europeană a publicat *Cartea albă privind inteligența artificială – O abordare europeană axată pe excelență și încredere*. Aceasta prezintă principiile de bază ale unui viitor cadru de reglementare al UE pentru IA în Europa. Cartea albă menționează că este esențial ca un astfel de cadru să se bazeze pe valorile fundamentale ale UE, inclusiv pe respectarea drepturilor omului – articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE).

Raportul FRA privind IA și drepturile fundamentale sprijină acest obiectiv prin analiza implicațiilor utilizării IA în materie de drepturi fundamentale. Pe baza unor „cazuri de utilizare” concretă a IA în anumite domenii, acesta se concentrează asupra situației de pe teren în ceea ce privește provocările și oportunitățile legate de drepturile fundamentale atunci când se utilizează IA.

Raportul se bazează pe 91 de interviuri cu funcționari din administrația publică și cu membri ai personalului din întreprinderi private din câteva state membre ale UE. Aceștia au fost întrebați despre utilizarea IA, gradul lor de conștientizare cu privire la aspectele legate de drepturile fundamentale implicate și practicile de evaluare și atenuare a riscurilor legate de utilizarea IA.

În plus, au fost realizate 10 interviuri cu experți care se ocupă, în diverse moduri, cu potențialele provocări implicate de IA în legătură cu drepturile fundamentale. Acest grup a inclus organisme publice (cum ar fi autoritățile de supervizare și de supraveghere), organizații neguvernamentale și avocați.



## Cadrul juridic

Cadrul general al drepturilor fundamentale (\*) care se aplică utilizării IA în UE constă în Carta drepturilor fundamentale a UE (carta), precum și în Convenția europeană a drepturilor omului.

Mai multe alte instrumente ale Consiliului Europei și instrumente internaționale privind drepturile omului sunt relevante. Printre acestea se numără Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948 și principalele convenții ale ONU privind drepturile omului (\*\*).

În plus, legislația secundară sectorială a UE, în special acquis-ul comunitar în materie de protecție a datelor și legislația UE privind nediscriminarea, contribuie la garantarea drepturilor fundamentale în contextul IA. În cele din urmă, se aplică, de asemenea, legislația națională a statelor membre ale UE.

(\*) Pentru mai multe informații, a se vedea FRA (2012), **Bringing rights to life: The fundamental rights landscape of the European Union** (Concretizarea drepturilor: peisajul drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană), Luxemburg, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.

(\*\*) Printre aceste convenții majore se numără: Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966; Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 1966; Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 1965; Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei din 1979; Convenția împotriva torturii din 1984; Convenția cu privire la drepturile copilului din 1989; Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap din 2006; precum și Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate din 2006.

Pentru mai multe informații privind cadrul juridic internațional universal în domeniul drepturilor omului, inclusiv mecanismele de asigurare a respectării acestuia, a se vedea, de exemplu, De Schutter, O. (2015), *International Human Rights Law: Cases, Materials, Commentary* (Dreptul internațional al drepturilor omului: cazuri, materiale, comentarii), Cambridge, Cambridge University Press, ediția a doua.

## GARANTAREA DREPTURILOR FUNDAMENTALE – DOMENIU DE APLICARE, EVALUĂRI ALE IMPACTULUI ȘI RESPONSABILITATE

Luarea în considerare a întregului domeniu de aplicare al drepturilor fundamentale în ceea ce privește IA

**Utilizarea sistemelor de IA implică o gamă largă de drepturi fundamentale, indiferent de domeniul de aplicare. Printre acestea se numără – dar și depășesc – viața privată, protecția datelor, nediscriminarea și accesul la justiție.**

Carta drepturilor fundamentale a UE (carta) a devenit obligatorie din punct de vedere juridic în decembrie 2009 și are aceeași valoare juridică ca tratatele UE. Acesta reunește într-un singur text drepturile civile, politice, economice și sociale. Potrivit articolului 51 alineatul (1) din cartă, instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii trebuie să respecte toate drepturile consacrate în cartă. Statele membre ale UE trebuie să facă acest lucru atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii. Acest lucru este valabil atât pentru IA, cât și pentru orice alt domeniu.

Activitatea de teren a acestei cercetări arată că o mare varietate de sisteme sunt utilizate în cadrul IA. Tehnologiile analizate implică niveluri diferite de automatizare și complexitate. De asemenea, ele variază în ceea ce privește amploarea și impactul potențial asupra oamenilor.

Constatările FRA arată că utilizarea sistemelor de IA implică un spectru larg de drepturi fundamentale, indiferent de domeniul de aplicare. Acestea includ, fără limitare, protecția vieții private și a datelor, nediscriminarea și accesul la justiție. Cu toate acestea, atunci când se abordează impactul IA asupra drepturilor fundamentale, interviurile arată că domeniul de aplicare este adesea delimitat la anumite drepturi.

Atunci când se utilizează IA, trebuie luată în considerare o gamă mai largă de drepturi, în funcție de tehnologie și de domeniul de utilizare. Pe lângă drepturile privind viața privată și protecția datelor, egalitatea și nediscriminarea, precum și accesul la justiție, ar putea fi luate în considerare și alte drepturi. Printre acestea se numără, de exemplu, demnitatea umană, dreptul la securitate socială și asistență socială, dreptul la o bună administrare (în cea mai mare parte relevant pentru sectorul public) și protecția consumatorilor (deosebit de important pentru întreprinderi). În funcție de contextul utilizării IA, trebuie luat în considerare orice alt drept protejat în cartă.

### OPINIA FRA NR. 1

Atunci când introduc noi politici și adoptă noi acte legislative privind IA, legiuitorul UE și statele membre, acționând în cadrul domeniului de aplicare al dreptului UE, trebuie să se asigure că se ține seama de respectarea întregului spectru de drepturi fundamentale, astfel cum sunt consacrate în cartă și în tratatele UE. Politicile și legile relevante trebuie să fie însoțite de garanții specifice privind drepturile fundamentale.

În acest sens, UE și statele sale membre ar trebui să se bazeze pe dovezi solide privind impactul IA asupra drepturilor fundamentale, pentru a se asigura că orice restricții ale anumitor drepturi fundamentale respectă principiul necesității și principiul proporționalității.

Prin lege trebuie prevăzute garanții relevante pentru a proteja în mod eficace împotriva interferențelor arbitrare cu drepturile fundamentale și pentru a oferi securitate juridică atât dezvoltatorilor, cât și utilizatorilor de IA. Sistemele voluntare de respectare și garantare a drepturilor fundamentale în dezvoltarea și utilizarea IA pot contribui și mai mult la atenuarea încălcărilor drepturilor. În conformitate cu cerințele minime de claritate juridică – ca principiu de bază al statului de drept și ca o condiție prealabilă pentru garantarea drepturilor fundamentale –, legiuitorul trebuie să acorde atenția cuvenită atunci când definește domeniul de aplicare al unei astfel de legi privind IA.

Având în vedere diversitatea tehnologiilor incluse în noțiunea de IA și lipsa de cunoștințe cu privire la întregul său impact asupra drepturilor fundamentale, ar putea fi necesară evaluarea periodică a definiției juridice a termenilor referitori la IA.

## OPINIA FRA NR. 2

Legiuitorul UE ar trebui să ia în considerare introducerea unor evaluări obligatorii ale impactului care să acopere întregul spectru al drepturilor fundamentale. Acestea ar trebui să acopere sectorul privat și sectorul public și să fie aplicate înainte de utilizarea oricărui sistem de IA. Evaluările impactului ar trebui să țină seama de natura și domeniul de aplicare diferite ale tehnologiilor IA, inclusiv de nivelul de automatizare și de complexitate, precum și de potențialele daune. Acestea ar trebui să includă cerințe elementare de examinare care pot contribui, de asemenea, la sensibilizarea cu privire la potențialele implicații asupra drepturilor fundamentale.

Evaluările impactului ar trebui să se bazeze pe bunele practici consacrate din alte domenii și să fie repetate periodic în timpul implementării, după caz. Aceste evaluări ar trebui efectuate într-un mod transparent. Rezultatele și recomandările acestora ar trebui să fie publice, în măsura în care este posibil. Pentru a sprijini procesul de evaluare a impactului, întreprinderile și administrația publică ar trebui să aibă obligația de a colecta informațiile necesare pentru evaluarea aprofundată a impactului potențial asupra drepturilor fundamentale.

UE și statele membre ar trebui să aibă în vedere acțiuni specifice pentru a-i sprijini pe cei care dezvoltă, utilizează sau intenționează să utilizeze sisteme de IA, pentru a asigura respectarea efectivă a obligațiilor lor privind evaluarea impactului asupra drepturilor fundamentale. Astfel de acțiuni ar putea include finanțare, orientări, formare sau sensibilizare. Acestea ar trebui să vizeze în special – dar nu exclusiv – sectorul privat.

UE și statele membre ar trebui să ia în considerare utilizarea instrumentelor existente, cum ar fi listele de verificare sau instrumentele de autoevaluare, dezvoltate la nivel european și internațional. Printre acestea se numără cele elaborate de Grupul la nivel înalt al UE privind inteligența artificială.

## Utilizarea unor evaluări eficiente ale impactului pentru a preveni efectele negative

**Evaluările anterioare ale impactului se concentrează în principal pe aspecte tehnice. Acestea abordează rareori efectele potențiale asupra drepturilor fundamentale. Acest lucru se datorează faptului că nu există cunoștințe cu privire la modul în care IA afectează aceste drepturi.**

Implementarea sistemelor de IA implică un spectru larg de drepturi fundamentale, indiferent de domeniul de aplicare. Potrivit articolului 51 alineatul (1) din cartă, statele membre ale UE trebuie să respecte toate drepturile consacrate în cartă atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii. În conformitate cu standardele internaționale existente – în special Principiile directoare ale Organizației Națiunilor Unite privind afacerile și drepturile omului (UNGPR) –, întreprinderile ar trebui să dispună de „un proces de diligență în materie de drepturi ale omului pentru a identifica, a preveni, a atenua și a explica modul în care abordează impactul acestora asupra drepturilor omului” (principiile 15 și 17). Acest lucru este valabil indiferent de dimensiunea și de sectorul lor de activitate și cuprinde întreprinderile care lucrează cu IA.

În îndeplinirea angajamentelor sale față de Principiile directoare ale ONU, UE a adoptat mai multe acte legislative care abordează instrumente sectoriale, în special în contextul obligațiilor legate de diligența necesară pentru drepturile omului. În prezent, au loc discuții cu privire la propunerea unei noi legislații secundare a UE. Această legislație ar urma să impună întreprinderilor să efectueze diligența necesară în ceea ce privește impactul potențial al operațiunilor și lanțurilor lor de aprovizionare asupra drepturilor omului și a mediului. Este probabil ca această legislație să aibă un caracter transectorial și să prevadă sancțiuni pentru neconformitate – care ar trebui să includă utilizarea IA. A se vedea raportul recent al FRA privind **Business and human rights – access to remedy** (întreprinderile și drepturile omului – accesul la măsuri corective), care solicită îmbunătățirea normelor orizontale privind obligația de diligență în materie de drepturi ale omului pentru întreprinderile cu sediul în UE.



Evaluările impactului reprezintă un instrument important atât pentru întreprinderi, cât și pentru administrația publică, pentru a atenua impactul potențial negativ al activităților lor asupra drepturilor fundamentale. Legislația UE din anumite sectoare impune anumite forme de evaluare a impactului, cum ar fi evaluările impactului asupra protecției datelor în temeiul Regulamentului general privind protecția datelor (RGPD). Multe persoane intervievate au raportat că a fost efectuată o evaluare a impactului asupra protecției datelor, astfel cum se prevede în lege. Totuși, acestea au îmbrăcat forme diferite. În plus, evaluările anterioare, atunci când sunt efectuate, se concentrează în principal asupra aspectelor tehnice. Acestea abordează rareori impactul potențial asupra drepturilor fundamentale. Potrivit unora dintre persoanele intervievate, evaluările impactului asupra drepturilor fundamentale nu sunt efectuate atunci când un sistem de IA nu afectează sau pare să nu afecteze în mod negativ drepturile fundamentale.

Potrivit cercetării, cunoștințele persoanelor intervievate cu privire la drepturile fundamentale – altele decât protecția datelor și, într-o anumită măsură, nediscriminarea – sunt limitate. Cu toate acestea, majoritatea recunosc că utilizarea IA are un impact asupra drepturilor fundamentale. Unele persoane intervievate indică faptul că sistemele lor nu afectează drepturile fundamentale, care sunt, într-o anumită măsură, legate de sarcinile pentru care sunt utilizate sistemele de IA.

Toți respondenții sunt conștienți de aspectele legate de protecția datelor. Majoritatea respondenților sunt conștienți, de asemenea, de faptul că discriminarea ar putea reprezenta, în general, o problemă atunci când se utilizează IA. Cu toate acestea, înțelesul exact și aplicabilitatea drepturilor legate de protecția datelor și de nediscriminare rămân neclare pentru mulți respondenți.

Constatările cercetării arată diferențe între sectorul privat și cel public. Persoanele intervievate din sectorul privat sunt adesea mai puțin conștiente de gama mai largă de drepturi fundamentale care ar putea fi afectate. Aspectele legate de protecția datelor sunt cunoscute de sectorul privat. Cu toate acestea, alte drepturi, cum ar fi nediscriminarea sau drepturile legate de accesul la justiție, sunt mai puțin cunoscute în rândul reprezentanților mediului de afaceri care lucrează cu IA. Unii au fost pe deplin conștienți de potențialele probleme. Însă alții au afirmat că responsabilitatea verificării aspectelor legate de drepturile fundamentale le revine clienților lor.



### OPINIA FRA NR. 3

UE și statele membre ar trebui să se asigure că există sisteme eficace de responsabilizare pentru a monitoriza și, acolo unde este necesar, pentru a aborda în mod eficace orice impact negativ al sistemelor de IA asupra drepturilor fundamentale. Acestea ar trebui să ia în considerare, pe lângă evaluările impactului asupra drepturilor fundamentale (a se vedea opinia FRA nr. 2), introducerea unor garanții specifice pentru a se asigura că regimul de răspundere este eficace. Acestea ar putea include o cerință legală de a pune la dispoziție suficiente informații pentru a permite o evaluare a impactului sistemelor de IA asupra drepturilor fundamentale. Acest lucru ar permite monitorizarea externă și supravegherea drepturilor omului de către organismele competente.

UE și statele membre ar trebui, de asemenea, să utilizeze mai bine structurile existente de experți în materie de supraveghere pentru a proteja drepturile fundamentale atunci când se utilizează IA. Printre acestea se numără autoritățile pentru protecția datelor, organismele de promovare a egalității, instituțiile naționale pentru apărarea drepturilor omului, instituțiile Avocatului poporului și organismele de protecție a consumatorilor.

Ar trebui alocate resurse suplimentare pentru instituirea unor sisteme eficace de responsabilizare prin „actualizarea competențelor” și diversificarea personalului care lucrează pentru organismele de supraveghere. Acest lucru le-ar permite să abordeze aspecte complexe legate de dezvoltarea și utilizarea IA.

În mod similar, organismele corespunzătoare ar trebui să dispună de suficiente resurse, de competențe și – aspect important – de expertiză pentru a preveni și a evalua încălcările drepturilor fundamentale și pentru a-i sprijini în mod eficace pe cei ale căror drepturi fundamentale sunt afectate de IA.

Facilitarea cooperării dintre organismele corespunzătoare la nivel național și european poate contribui la schimbul de experiență și expertiză. Colaborarea cu alți actori cu expertiză relevantă – cum ar fi organizațiile specializate ale societății civile – poate fi, de asemenea, utilă. Atunci când pun în aplicare astfel de acțiuni la nivel național, statele membre ar trebui să ia în considerare utilizarea mecanismelor de finanțare ale UE disponibile.

### Asigurarea unei supravegheri eficace și a responsabilității generale

**Întreprinderile și administrațiile publice care dezvoltă și utilizează IA țin legătura cu diverse organisme responsabile cu supravegherea sistemelor legate de IA în cadrul mandatelor și sectoarelor lor respective. Printre aceste organisme se numără autoritățile pentru protecția datelor. Însă cei care utilizează IA nu sunt întotdeauna siguri care sunt organismele responsabile cu supravegherea sistemelor de IA.**

În conformitate cu standardele internaționale consacrate în domeniul drepturilor omului – de exemplu, articolul 1 din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO) și articolul 51 din cartă –, statele sunt obligate să garanteze drepturile și libertățile persoanelor. Pentru a se conforma în mod eficace, statele trebuie, printre altele, să instituie mecanisme eficace de monitorizare și de asigurare a respectării legii. Acest lucru este valabil și în ceea ce privește IA.

La nivelul monitorizării, constatările indică rolul important al organismelor specializate înființate în sectoare specifice care sunt, de asemenea, responsabile de supravegherea IA în limitele mandatelor lor. Acestea includ, de exemplu, supravegherea care intră în competența autorităților bancare sau pentru protecția datelor. Mai multe astfel de organisme ar putea fi relevante pentru supravegherea IA din perspectiva drepturilor fundamentale. Cu toate acestea, responsabilitățile organismelor în ceea ce privește supravegherea IA rămân neclare pentru multe dintre persoanele intervievate din sectorul privat și din cel public.

Utilizarea IA de către administrațiile publice este uneori auditată, ca parte a auditurilor lor periodice. Societățile private din anumite sectoare au, de asemenea, organisme de supraveghere specializate, de exemplu în domeniul sănătății sau al serviciilor financiare. Acestea verifică, de asemenea, utilizarea IA și a tehnologiilor conexe, de exemplu ca parte a sistemelor lor de certificare. Persoanele intervievate din sectorul privat și-au exprimat preferința în favoarea unor organisme care ar putea oferi consultanță de specialitate cu privire la posibilitățile și legalitatea posibilelor utilizări ale IA.

În UE, există un set bine dezvoltat de organisme independente având mandatul de a proteja și de a promova drepturile fundamentale. Printre acestea se numără autoritățile pentru protecția datelor, organismele de promovare a egalității, instituțiile naționale pentru apărarea drepturilor omului și instituțiile Avocatului poporului. Cercetarea arată că cei care utilizează sau intenționează să utilizeze IA au contactat adesea diferite organisme cu privire la utilizarea IA, cum ar fi organismele de protecție a consumatorilor.

Cel mai adesea, utilizatorii IA au contactat autoritățile pentru protecția datelor pentru a solicita orientări, contribuții sau aprobări în cazul în care a fost implicată prelucrarea datelor cu caracter personal. Experții intervievați subliniază relevanța autorităților pentru protecția datelor pentru supravegherea sistemelor de IA în ceea ce privește utilizarea datelor cu caracter personal. Cu toate acestea, ei observă, de asemenea, că autoritățile pentru protecția datelor nu dispun de resurse suficiente pentru îndeplinirea acestei sarcini și nu dispun de expertiză specifică în ceea ce privește aspectele legate de IA.

Experții, inclusiv cei care lucrează pentru organismele de supraveghere, cum ar fi organismele de promovare a egalității și autoritățile pentru protecția datelor, sunt de acord că expertiza organismelor de supraveghere existente trebuie consolidată pentru a le permite să asigure o supraveghere eficace a aspectelor legate de IA. Potrivit experților, acest lucru poate fi dificil, având în vedere că resursele acestor organisme sunt deja limitate. Aceștia au subliniat, de asemenea, rolul important al organizațiilor relevante ale societății civile specializate în domeniul tehnologiei, al drepturilor digitale și al algoritmilor. Acestea pot spori nivelul de responsabilitate în ceea ce privește utilizarea sistemelor de IA.



## NEDISCRIMINAREA, PROTECȚIA DATELOR ȘI ACCESUL LA JUSTIȚIE: TREI TEME ORIZONTALE

Cercetarea arată că utilizarea IA afectează diferite drepturi fundamentale. În afară de aspectele specifice legate de context care afectează diferite drepturi într-o măsură variabilă, printre temele legate de drepturile fundamentale care au apărut în cadrul cercetării ca aplicându-se în mod repetat celor mai multe cazuri de IA se numără: necesitatea de a asigura utilizarea nediscriminatorie a IA (dreptul de a nu fi discriminat); cerința prelucrării legale a datelor (dreptul la protecția datelor cu caracter personal); precum și posibilitatea de a depune plângeri cu privire la deciziile bazate pe IA și de a solicita măsuri de reparare (dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil).

Cele două drepturi fundamentale principale evidențiate în interviuri sunt protecția datelor și nediscriminarea. În plus, au apărut în mod repetat modalități eficiente de a reclama utilizarea IA, legate de dreptul la un proces echitabil și la o cale de atac eficientă. Următoarele trei opinii ale FRA, care reflectă aceste constatări, ar trebui citite împreună cu celelalte opinii, care solicită o recunoaștere mai cuprinzătoare a întregii game de drepturi fundamentale afectate de IA și un răspuns la aceasta.

### OPINIA FRA NR. 4

Statele membre ale UE ar trebui să aibă în vedere încurajarea întreprinderilor și a administrației publice să evalueze orice rezultat potențial discriminatoriu atunci când utilizează sisteme de IA.

Comisia Europeană și statele membre ar trebui să aibă în vedere acordarea de finanțare pentru cercetarea specifică privind impactul potențial discriminatoriu al utilizării IA și a algoritmilor. Astfel de cercetări ar beneficia de pe urma adaptării metodologiilor de cercetare consacrate din științele sociale care sunt utilizate pentru a identifica discriminarea potențială în diferite domenii, de la recrutare la stabilirea profilului clienților.

Pe baza rezultatelor acestor cercetări, ar trebui dezvoltate orientări și instrumente pentru a sprijini utilizatorii de IA să detecteze posibilele rezultate discriminatorii.

### Garanții specifice pentru a asigura nediscriminarea în utilizarea IA

**Persoanele intervievate au menționat rareori efectuarea unor evaluări detaliate ale potențialelor discriminări atunci când utilizează IA. Acest lucru sugerează lipsa unor evaluări aprofundate privind o astfel de discriminare în procesul decizional automatizat.**

Obligația de a respecta principiul nediscriminării este consacrată la articolul 2 din TUE, la articolul 10 din TFUE (care impune Uniunii să combată discriminarea pe mai multe motive) și la articolele 20 și 21 din cartă (egalitatea în fața legii și nediscriminarea pe mai multe motive). Dispoziții mai specifice și mai detaliate din mai multe directive ale UE consacră, de asemenea, acest principiu, cu domenii de aplicare diferite.

Automatizarea și utilizarea IA pot crește considerabil eficiența serviciilor și pot extinde sarcinile pe care oamenii nu ar putea să le îndeplinească. Cu toate

acestea, este necesar să se asigure faptul că serviciile și deciziile bazate pe IA nu sunt discriminatorii. Recunoscând acest lucru, Comisia Europeană a subliniat recent necesitatea unei legislații suplimentare pentru a garanta nediscriminarea atunci când se utilizează IA în cadrul **Planului de acțiune al UE pentru combaterea rasismului 2020-2025**.

Majoritatea celor intervievați sunt conștienți, în principiu, de faptul că discriminarea ar putea avea loc. Cu toate acestea, ei au invocat rareori această problemă. Doar câțiva consideră că sistemele lor ar putea, de fapt, să discrimineze.

De asemenea, persoanele intervievate au menționat rareori evaluări detaliate ale potențialelor discriminări, ceea ce înseamnă că nu există o evaluare aprofundată a potențialelor discriminări.

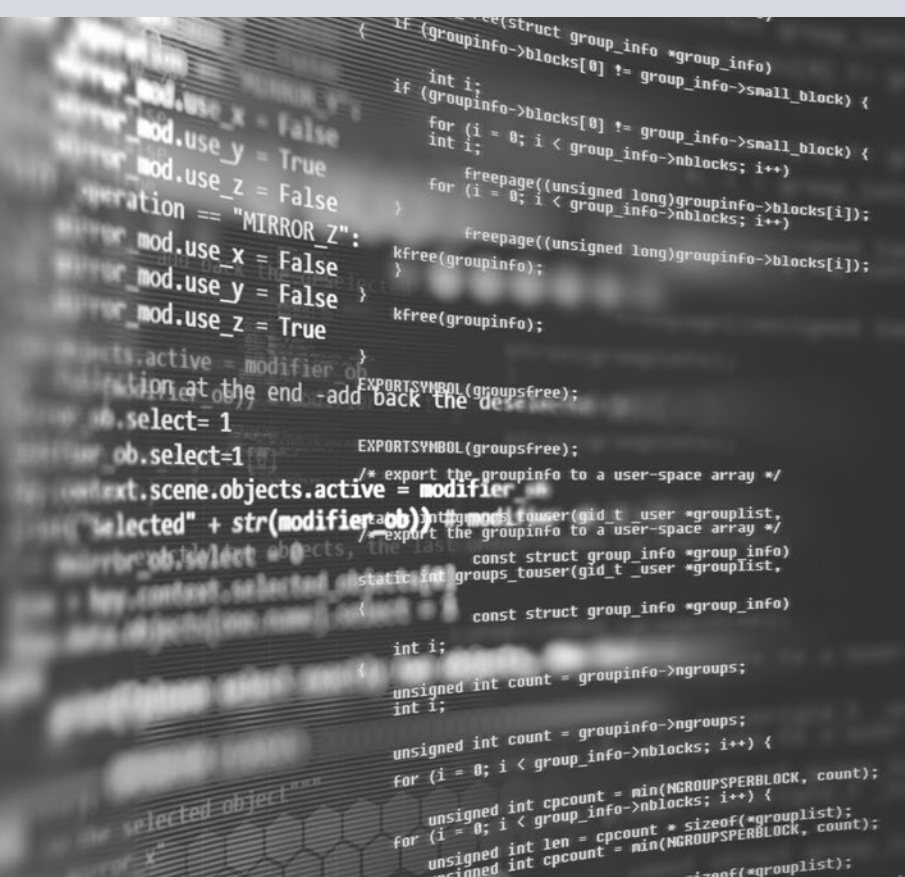
O percepție comună este aceea că omiterea informațiilor privind atributele protejate, cum ar fi genul, vârsta sau originea etnică, poate garanta că un sistem de IA nu discriminează. Totuși, acest lucru nu este neapărat adevărat. Informațiile care ar putea indica caracteristici protejate (substituenți), care pot fi găsite adesea în seturi de date, ar putea duce la discriminare.

În anumite cazuri, sistemele de IA pot fi, de asemenea, utilizate pentru a testa și a detecta comportamentul discriminatoriu, care poate fi codificat în seturi de date. Cu toate acestea, foarte puține persoane intervievate au menționat posibilitatea de a colecta astfel de informații despre grupurile defavorizate pentru a detecta eventualele discriminări. În absența unei analize aprofundate a potențialelor discriminări în utilizarea efectivă a sistemelor de IA, nu există aproape nicio discuție și nicio analiză a potențialului efect pozitiv al utilizării algoritmilor pentru a face deciziile mai echitabile. În plus, niciunul dintre cei intervievați care lucrează cu IA nu a menționat utilizarea IA pentru a detecta o posibilă discriminare ca rezultat pozitiv, în sensul că discriminarea poate fi detectată mai bine atunci când datele sunt analizate pentru identificarea posibilelor prejudecăți.

Întrucât detectarea discriminării potențiale prin utilizarea IA și a algoritmilor rămâne o provocare, iar persoanele intervievate au abordat doar pe scurt problema, sunt necesare diferite măsuri pentru a aborda acest aspect. Printre acestea se numără cerința de a lua în considerare aspectele legate de discriminare atunci când se evaluează utilizarea IA și investițiile în studii suplimentare privind discriminarea potențială care utilizează o gamă variată de metodologii.

Acest lucru ar putea implica, de exemplu, testarea discriminării. Testarea s-ar putea baza pe metodologii similare consacrate pentru testarea prejudecăților în viața de zi cu zi, cum ar fi în ceea ce privește candidaturile pentru un loc de muncă, în cazul în care numele solicitantului este schimbat pentru a identifica (indirect) etnia. În ceea ce privește aplicațiile IA, astfel de teste ar putea implica posibilitatea de a crea profiluri false pentru instrumentele online, care diferă doar în ceea ce privește atributele protejate. În acest mod, rezultatele pot fi verificate în ceea ce privește discriminarea potențială. Cercetarea ar putea, de asemenea, să beneficieze de o analiză statistică avansată pentru a detecta diferențele dintre seturile de date privind grupurile protejate și, prin urmare, poate fi utilizată ca bază pentru explorarea unei posibile discriminări.

În cele din urmă, unele interviuri din cadrul cercetării au subliniat faptul că rezultatele unor algoritmi complecși de învățare automată sunt adesea foarte dificil de înțeles și de explicat. Astfel, cercetări suplimentare pentru o mai bună înțelegere și explicare a acestor rezultate (așa-numita „IA explicabilă”) pot contribui, de asemenea, la o mai bună detectare a discriminării atunci când se utilizează IA.



## OPINIA FRA NR. 5

Comitetul european pentru protecția datelor (CEPD) și Autoritatea Europeană pentru Protecția Datelor (AEPD) ar trebui să aibă în vedere furnizarea de orientări și sprijin suplimentare pentru a pune în aplicare în mod eficace dispozițiile RGPD care se aplică în mod direct utilizării IA pentru garantarea drepturilor fundamentale, în special în ceea ce privește semnificația datelor cu caracter personal și utilizarea acestora în IA, inclusiv în seturile de date de antrenament pentru IA.

Există un nivel ridicat de incertitudine în ceea ce privește semnificația procesului decizional automatizat și dreptul la revizuire umană legat de utilizarea IA și a procesului decizional automatizat. Astfel, CEPD și AEPD ar trebui, de asemenea, să aibă în vedere clarificarea suplimentară a conceptelor de „proces decizional automatizat” și „revizuire umană”, în cazul în care acestea sunt menționate în dreptul UE.

În plus, organismele naționale de protecție a datelor ar trebui să ofere orientări practice cu privire la modul în care dispozițiile privind protecția datelor se aplică în cazul utilizării IA. Astfel de orientări ar putea include recomandări și liste de verificare, bazate pe cazuri concrete de utilizare a IA, pentru a sprijini respectarea dispozițiilor privind protecția datelor.

## Mai multe orientări privind protecția datelor

### Este nevoie de mai multă claritate în ceea ce privește domeniul de aplicare și sensul dispozițiilor legale privind procesul decizional automatizat.

Protecția datelor este esențială pentru dezvoltarea și utilizarea IA. Articolul 8 alineatul (1) din cartă și articolul 16 alineatul (1) din TFUE prevăd că orice persoană are dreptul la protecția datelor sale cu caracter personal. RGPD și Directiva privind asigurarea respectării legii [Directiva (UE) 2016/680] dezvoltă în continuare acest drept și includ numeroase dispoziții aplicabile utilizării IA.

Persoanele intervievate au indicat că majoritatea sistemelor de IA pe care le utilizează folosesc date cu caracter personal, ceea ce înseamnă că protecția datelor este afectată în multe moduri diferite. Cu toate acestea, câteva aplicații – potrivit persoanelor intervievate – nu utilizează date cu caracter personal sau utilizează doar date anonimizate și, prin urmare, legislația privind protecția datelor nu s-ar aplica. În cazul în care se utilizează date cu caracter personal, se aplică toate principiile și dispozițiile referitoare la protecția datelor.

Prezentul raport evidențiază un aspect important legat de protecția datelor, care este relevant și pentru alte drepturi fundamentale în ceea ce privește procesul decizional automatizat. Potrivit unui sondaj Eurobarometru, doar 40 % dintre europeni știu că pot avea

un cuvânt de spus atunci când deciziile sunt automatizate. Cunoștințele cu privire la acest drept sunt considerabil mai mari în rândul celor care lucrează cu IA – majoritatea persoanelor intervievate au ridicat această problemă. Cu toate acestea, mulți dintre cei intervievați, inclusiv experți, au susținut că este nevoie de mai multă claritate în ceea ce privește domeniul de aplicare și sensul dispozițiilor legale privind procesul decizional automatizat.

În domeniul prestațiilor sociale, persoanele intervievate au menționat doar un exemplu de decizii complet automatizate și bazate pe norme. Toate celelalte aplicații menționate sunt revizuite prin acțiune umană. Persoanele intervievate din administrația publică au subliniat importanța revizuirii umane a oricărei decizii. Cu toate acestea, ele au descris rareori ceea ce implică o astfel de revizuire umană și modul în care au fost utilizate alte informații atunci când se revizuiesc rezultatele obținute de sistemele de IA.

Deși persoanele intervievate nu sunt de aceeași părere cu privire la faptul dacă legislația existentă este suficientă sau nu, multe au solicitat o interpretare mai concretă a normelor existente în materie de protecție a datelor în ceea ce privește procesul decizional automatizat, astfel cum este consacrat la articolul 22 din RGPD.

## Accesul efectiv la justiție în cauzele care implică decizii bazate pe IA

**Pentru a contesta în mod eficace deciziile bazate pe utilizarea IA, oamenii trebuie să știe că IA este utilizată, precum și modul și locul în care să depună plângeri. Organizațiile care utilizează IA trebuie să fie în măsură să își explice sistemul de IA și deciziile bazate pe IA.**

Accesul la justiție este atât un proces, cât și un obiectiv și este esențial pentru persoanele care doresc să beneficieze de alte drepturi procedurale și materiale. Acesta cuprinde o serie de drepturi fundamentale ale omului. Printre acestea se numără dreptul la un proces echitabil și la o cale de atac eficientă în temeiul articolelor 6 și 13 din CEDO și al articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a UE. În consecință, noțiunea de acces la justiție obligă statele să garanteze dreptul fiecărei persoane de a se adresa justiției – sau, în anumite circumstanțe, unei entități de soluționare alternativă a litigiilor – pentru a obține o cale de atac în cazul în care se constată că drepturile persoanei în cauză au fost încălcate.

În conformitate cu aceste standarde, unei victime a unei încălcări a drepturilor omului care decurge din dezvoltarea sau utilizarea unui sistem de IA de către o entitate publică sau privată trebuie să i se ofere acces la căi de atac în fața unei autorități naționale. În conformitate cu jurisprudența relevantă în temeiul articolului 47 din cartă și al articolului 13 din CEDO, calea de atac trebuie să fie „efectivă atât sub aspect practic, cât și sub aspect juridic”.

Rezultatele cercetării identifică următoarele condiții prealabile pentru ca măsura corectivă să fie efectivă sub aspect practic în cazurile care implică sisteme de IA și impactul acestora asupra drepturilor fundamentale: toată lumea trebuie să știe când este utilizată IA și să fie informată cu privire la modul și la locul în care pot depune plângeri. Organizațiile care utilizează IA trebuie să se asigure că publicul este informat cu privire la sistemul lor de IA și la deciziile bazate pe aceasta.

Constatățile arată că explicarea sistemelor de IA și a modului în care acestea iau decizii folosind termeni pe înțelesul tuturor poate fi dificilă. Drepturile de proprietate intelectuală pot împiedica furnizarea de informații detaliate cu privire la modul în care funcționează un algoritm. În plus, anumite sisteme de IA sunt complexe. Acest lucru face dificilă furnizarea de informații semnificative cu privire la modul de funcționare a unui sistem și la deciziile aferente.

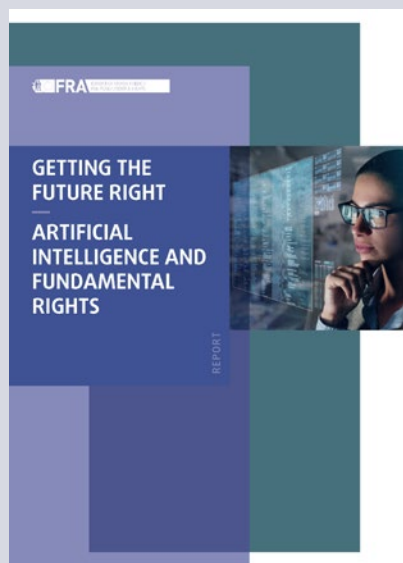
Pentru a rezolva această problemă, unele societăți intervievate evită utilizarea unor metode complexe pentru anumite procese decizionale, deoarece nu ar fi în măsură să explice deciziile. Alternativ, acestea utilizează metode mai simple de analiză a datelor pentru aceeași problemă pentru a obține o anumită înțelegere cu privire la principalii factori care influențează anumite rezultate. Câteva dintre persoanele intervievate din sectorul privat au subliniat eforturile depuse pentru îmbunătățirea treptată a înțelegerii tehnologiei IA.

## OPINIA FRA NR. 6

Legiuitorul UE și statele membre ar trebui să asigure accesul efectiv la justiție pentru persoanele fizice în cazurile care implică decizii bazate pe IA.

Pentru a se asigura că respectivele căi de atac disponibile sunt accesibile în practică, legiuitorul UE și statele membre ar putea lua în considerare introducerea unei obligații legale pentru administrația publică și întreprinderile private care utilizează sisteme de IA pentru a le oferi persoanelor care solicită reparații informații cu privire la funcționarea sistemelor lor de IA. Acestea includ informații cu privire la modul în care sistemele de IA ajung la decizii automatizate. Această obligație ar contribui la realizarea egalității armelor în cazul persoanelor care inițiază o acțiune în instanță. Aceasta ar sprijini, de asemenea, eficacitatea monitorizării externe și a supravegherii sistemelor de IA din punctul de vedere al drepturilor omului (a se vedea opinia FRA nr. 3).

Având în vedere dificultatea de a explica sistemele complexe de IA, UE, împreună cu statele membre, ar trebui să aibă în vedere elaborarea de orientări pentru a sprijini eforturile de asigurare a transparenței în acest domeniu. În acest sens, ele ar trebui să se bazeze pe expertiza organismelor naționale din domeniul drepturilor omului și a organizațiilor societății civile active în acest domeniu.



Acest rezumat prezintă principalele constatări ale raportului FRA intitulat *Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights* (Înțelegerea viitorului – Inteligența artificială și drepturile fundamentale). Raportul principal este disponibil pe [site-ul FRA](#).





# PROMOVAREA ȘI PROTEJAREA DREPTURILOR DUMNEAVOASTRĂ FUNDAMENTALE ÎN ÎNTREAGA UE

Raportul FRA privind inteligența artificială și drepturile fundamentale prezintă exemple concrete ale modului în care întreprinderile și administrațiile publice din UE utilizează sau încearcă să utilizeze IA. Acesta se concentrează pe patru domenii principale: prestațiile sociale, activitățile polițienești bazate pe analiza predictivă, serviciile de sănătate și publicitatea direcționată. Raportul analizează implicațiile potențiale asupra drepturilor fundamentale și analizează modul în care aceste drepturi sunt luate în considerare la utilizarea sau dezvoltarea aplicațiilor IA.

Acest rezumat prezintă principalele informații din raport. Acestea pot contribui la eforturile UE și naționale de elaborare a politicilor pentru reglementarea utilizării instrumentelor IA în conformitate cu drepturile omului și cu drepturile fundamentale.



FRA – AGENȚIA PENTRU DREPTURILE FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austria

Tel. +43 1580 30-60 – Fax +43 1580 30-699

[fra.europa.eu](http://fra.europa.eu)

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

[twitter.com/EURightsAgency](https://twitter.com/EURightsAgency)

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)



Oficiul pentru Publicații  
al Uniunii Europene